

Határpontok

PASS ANDREA maga írja és rendezi előadásait. Ezek közül az egyik legsikeresebb az **ÚJVILÁG** című ifjúsági darab, amely több fesztiválon is szerepelt, és a legutóbbi Gyermek- és Ifjúsági Színház Szemlén az egyik fődíjat kapta. A Mentőcsónak egység produkciójáról **MÁTYÁS EDINA** ír.

Kovács Lehel, Porogi Ádám

Pass Andrea első darabja, a *Kő, papír, olló* az ifjú nézők között játszódtott. A fiatalok körbe ülték a teret, a színészek (akik alig tűntek idősebbnek náluk) köztük foglaltak helyet, közöttük játszottak: időnként helyet változtattak, átültek máshova, vagy beléptek a tér közepére, de mindvégig a nézők közvetlen közelében maradtak, gyakran hozzájuk is fordultak, nekik beszéltek. Ez a közvetlenség egyáltalán nem tűnt modorosnak, inkább az előadás lényegére irányította a figyelmet: mintha a játékos (Stork Natasa, Herczeg Tamás, Czukor Balázs / Keresztény Tamás) maguk is a nézők közül léptek volna elő. Gondjaik és gondolataik ugyanazok voltak, mint a nézőiké. Sőt tétova gesztusaik, néhol zavart, majd nekilendülő mondataik sem sokban különböztek attól, ahogy hasonló helyzetben a közönség tagjai is megnyilatkoznának, ha magukról kellene beszélniük. Ha a pálya- és partnerválasztás gondjairól, az életbe való indulás kínjairól kellene számot vetniük. A színészi játék egyszerű természetessége, spontaneitása azt sejtette, hogy a színé-

szek önmagukról is beszélnek. Ezért hatnak hitelesnek, és ezzel teremtik meg az előadásokat követő közös beszélgetések alapját.

Pass Andrea újabb ifjúsági darabja, az *Újvilág* közelebb lép a színházhoz. Kevésbé tűnik spontánnak, de ugyanolyan őszintének hat. És hasonlóképp közös térben, testközelben foglalnak helyet játékos és nézők, bár most már elkülönül a játéktér és a nézőtér: a közönség három oldalról vesz körül egy téglalap alakú teret, ahol az előadás zajlik. De megmarad az előadásmód közvetlensége, természetessége, egyszerűsége. És ugyan nincsenek már előadás közbeni interakciók, de a főszereplő, Kata (Sztarenki Dóra) közvetlenül a nézőket szólítja meg. Velük osztja meg mindazt, ami életének egy nehéz szakaszában vele történt. Az *Újvilág* a *Kő, papír, olló* töredékes kamaszsituációi helyett kerekébb történetet mesél. Kata mintegy beavatja a nézőket az életébe, hogy együtt gondolkodjanak róla. A végén azt kérdezi, hogyan tovább. Mert nem tudja, hogy ahová eljutott, onnan merre vezethet tovább az élete. És ez most is alkalmat adhat a fiataloknak a mérlegelésre, hogy maguk is hasonló kérdéseket tegyenek fel.

Az *Újvilág* közvetlennek tűnő játékmódja valójában bonyolultabb szerkezetet rejt, és ezáltal összetettebb kérdéseket is feszeget. Nemcsak azt kérdezi, hogyan tovább, hanem azt is, hogyan jutottunk el ide. Mi a magyarázata annak, hogy itt tartunk? Nemcsak a fiatalok – akikkel azért kevés dolog történt még az életben, hanem felnőttek is, akik ennek a történetnek egyenrangú szereplői. Sőt a kérdés talán az egész országra vonatkozik: felnőttekre és fiatalokra, akik egyformán alakítói annak, amerre tart a magyar társadalom.

Miközben a fiatal nézőket egy majdnem velük egykorú fiatal lány szólítja meg, az első mondataiból az is kiderül, hogy tulajdonképpen a múltból beszél: a saját jelenét 1998 decemberében határozza meg. Így az előadás azokba az időkbé helyezi a történetet, amikor az ifjú közönség tagjai még tán meg sem születtek. (Hogy ez mindenki számára egyértelmű legyen, időnként eredeti hírek szólnak a rádióból, és néhány korabeli divatos sláger is felhangzik.)

Az *Újvilág* története rendkívül egyszerű, és tulajdonképpen önmagában érdektelen is. A főszereplő Kata szülei válnak, ezért a lány az anyjával egy lakótelepi panellakásba költözik. (Régen Fel-

szabadulásnak nevezték a lakótelepet, most Újvilágnak hívják.) Itt összebarátkozik azokkal a fiatalokkal, akiket az első pillanatban még nagy ívben kikerült (és az öltözkük – a bakancsuk, a bőrkabátjuk – alapján egyszerűen náciknak nevezte őket).

Robi (Kovács Lehel) az egyszerűbb fiú. A szüleivel él, időnként főz is rájuk, és másoknak is sokat segít. Közben ügyel a rendre is. Mert egyre több a lopás, mióta sok a munkanélküli. Katáékkal is úgy találkozik, hogy a segítségét ajánlja fel nekik. De figyelmezteti őket arra is, hogy ne hagyják a ház előtt a biciklijüket. Gyakran célozgat a különbségre a magyarok és mások között, ezért egy idő után Kata anyja (Szamosi Zsófia) meg is kérdezi tőle, miért nem mondja ki egyenesen, hogy a cigányokra gondol. Robi azonnal tiltakozik, hogy ő egyáltalán nem rasszista.

Robi barátja, Áron (Porogi Ádám) bonyolultabb fiú. Politológiát tanul az egyetemen, de csak levelező tagozaton, hogy legyen ideje kamiont pakolni, amire azért szorulnak rá, mert az anyját elbocsátotta a multi. (Az ő szülei is elváltak, akárcsak Katáé.) Áron művelt, olvasott fiú, amikor Katával találkozik a liftben, rögtön a *Bűn és bűnhődés*ről kezd el beszélgetni vele. Később könyveket ad Katának, hogy kicsit beavassa abba, hogyan is gondolkodik ő a világról. Robi szerint Áron tudja igazán elmagyarázni, hogy „miért nem magyar a cigány”. És mivel szerintük sokan gondolkodnak hasonlóan, egy mozgalom megszervezésébe kezdenek, amiben Kata lelkesen segít.

Az *Újvilág*nak nincs igazán kifejtett története. A könnyed természetességgel felrajzolt jelenetek a kapcsolatok alakulását mutatják be. Egyrészt azt, ahogy Kata egyre távolabb kerül a szüleitől, másrészt azt, hogy miképp barátkozik össze egyre mélyebben a fiúkkal. (Robi járnai is akar Katával, de a lány értetlenkedve visszautasítja. Áron közeledést viszont örömmel fogadja.) Pass Andrea legfőbb írói erénye, hogy gördülékeny, jó ritmusú dialógusokkal vázol fel mindennapi helyzeteket, amelyekben olyan természetesen viselkednek a figurák, hogy emberi mélységük támad. Ehhez rendezői erényként az társul, hogy a színészeket olyan játékmódra ösztönzi, aminek következtében rendkívül természetesen léteznek a színpadon. Ennek összehatásaként – miközben tulajdonképpen nem történt semmi – mégiscsak fontos dolgokat tudunk meg a szereplőkről, a kapcsolataikról, és arról a világról, amelyben mozognak.

Az *Újvilág* Kata történetén keresztül beszél a szélsőséges mozgalmak születéséről. Annak a folyamatnak a kezdetéről, amikor a kirekesztő gondolkodás egyre természetesebb, sőt később általánosan elfogadottá lesz a társadalomban. Nem gyűlölködést és agresszivitást látunk ennek hátterében, nem irracionális, elszabadult indulatokat, hanem józan logikával felépített stratégiát, amely konok következetességgel terjeszti egyre kétesebb érveit, hogy szinte észrevehetetlen apró lépésekkel egyre nagyobb részt tagadjon meg a másik ember emberi jogaiból.

Pass Andrea darabja egyáltalán nem politizál, és nem is ideológiákról beszél, hanem az emberi természet működéséről. És közben azt is megsejteti, hogy miért válnak egyre hatástalanabbá a toleráns, liberális elvek, és miért hatnak egyre erősebben a kirekesztő gondolatok, amelyek a konkrét problémákra egyszerű, de megfog-

Sztarenki Dóra, Porogi Ádám, Kovács Lehel

Fotó: Dömölky Dániel

ható válaszokat adnak. Ezzel szemben a toleráns elvek valamiféle szétfolyó, bizonytalan, átláthatatlan közeget teremtenek, amelyben nehéz megérteni, hogy mit is tehet az ember. Aki fogódzókra és kapaszkodókra vágyik, az ebben a képlékeny közegben nehezen tudja önmagát meghatározni. Ezt érzi Kata is, amikor a szüleit figyeli. Nem tudja, hogy mi a bajuk egymással (de azt sem, hogy mi köztük lehetett egymáshoz), így azt sem érti, hogy mit is várnak tőle.

Az *Újvilág* mindennapi történéseit kis felismerések, kis döbbenetek kísérik. De Pass Andrea darabja határozottan felvázolja azt a morális határpontot, ami Katát is kijózanítja a barátjaiból. Miközben Robi számon kéri Katáék ellopott biciklijét, életveszélyesen megsebesít egy cigány fiút. Áron a barátja mellett tanúskodik, de Katát arra kéri, hogy ne mondjon semmit arról, amit látott. Kata elfogadja, hogy a hamis tanúvallomás megmenti Robit, de azt nem érti, hogy a fiúknak semmiféle büntudatuk, lelkiismeret-furdalásuk nincsen azért, amit a másik emberrel tettek, még ha az cigány is. Áron szerint ezzel adnak reményt az embereknek. Kata emiatt érzi reménytelennek, ahová eljutottak.

Újvilág

A MENTŐCSÓNÁK ÉS
A FÜGE KÖZÖS ELŐADÁSA

Író, rendező: Pass Andrea

A rendező munkatársai: Sápi Dalma,

Tési Dóra

Drámapedagógus: Takács Gábor

Szereplők: Sztarenki Dóra, Szamosi Zsófia,
Kovács Lehel, Porogi Ádám, Hajduk Károly